

Bog anmeldelser

Kristian Søby Kristensen, red. (2013)

Danmark i krig: Demokrati, politik og strategi i den militære aktivisme

København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 264 sider.

For ikke så mange år tilbage stødte man regelmæssigt på det synspunkt, at dansk forsvars- og sikkerhedspolitik var et nedprioriteret og underbemandet forskningsområde. Det hed sig dengang, at antallet af forskere med interesse for feltet kunne tælles på en eller allerhøjest to hænder, og der gik ofte lange perioder mellem de forskningsbaserede udgivelser med et eksplicit fokus på emnet. Et blik på 1980'ernes og 1990'ernes forskningsproduktion efterlader da også indtrykket af, at der var et stærkt præg af »Tordenskjolds soldater« over hele området. Den her anmeldte bog vidner om, at de tider er forbi. Forskningen i dansk forsvars- og sikkerhedspolitik er styrket væsentligt gennem de senere år. Det skyldes blandt andet oprettelsen af Center for Militære Studier (tidligere Dansk Institut for Militære Studier), hvorfra størstedelen af bidragyderne til bogen enten er eller har været ansat.

Den overordnede ambition med bogen er ifølge redaktøren, Kristian Søby Kristensen, for det første at præsentere et bud på, hvordan

man kan »forstå og forklare« den militære aktivisme, og for det andet at diskutere »den militære aktivismes politiske konsekvenser og udfordringer«. Samlet betraget lever bogen i betydelig udstrækning op til målsætningerne, og Søby Kristensen skal have stor ros for at have taget initiativ til frembringelsen af denne forskningsbaserede og flerdimensionelle analyse af Danmarks militære aktivisme. På plussiden skal det også nævnes, at bogens overordnede struktur fungerer rigtig fint: de første tre substantielle kapitler etablerer bogens overordnede analyseramme med afsæt i tre væsentlige perspektiver – international politik, strategiske studier og forskningen i civil-militære relationer – mens de efterfølgende seks kapitler behandler delemner med (mere eller mindre tydelige) referencer til den gennemløbende ramme og de tre perspektiver.

I bogens første del præsenterer Anders Wivel, Henrik Ø. Breitenbauch og Kristian Søby Kristensen analyser af den danske militære aktivisme set fra oven og i sin helhed. Det er her, bogens overordnede analyseramme bliver etableret. I et indsigtfuldt og velargumenteret kapitel identificerer Wivel årsagerne til den udenrigspolitiske aktivisme. Det teoretiske afsæt er tydeligvis en form for realisme, og Wivel finder da heller

ikke overraskende, at den danske aktivisme først og fremmest (men ikke alene) skal ses lyset af de forandrede internationale rammebetingelser, der var resultatet af overgangen fra bi- til unipolaritet. Forklaringen på den særegne – og relativt pro-amerikanske – danske aktivisme finder Wivel frem for alt i det danske forbehold over for EU's forsvars- og sikkerhedspolitiske samarbejde. Kapitlet peger dog også på, at Anders Fogh Rasmussens værdipolitiske tilgang til dansk udenrigspolitik bidrog til, at Danmark lagde sig tæt op ad USA i perioden efter 2001. Spørgsmålet er imidlertid, om ikke også småstatens ønske om at lægge sig tæt op ad Washington har spillet en rolle i sig selv – uagtet forsvarsforbehold og værdipolitik?

I det efterfølgende kapitel stiller Henrik Ø. Breitenbauch skarpt på dansk sikkerheds- og forsvarspolitik med afsæt i en relativ klassisk forståelse af strategi-begrebet. Kapitlet opererer primært på det teoretiske plan, men undervejs relaterer forfatteren løbende – og på udmærket vis – de teoretiske pointer til en dansk virkelighed. Det teoretiske hovedargument er, at strategi er en »praksis udviklet af og for staten for at kontrollere fænomenet krig«; det empiriske hovedargument: at danske beslutningstagere er blevet bedre til at tænke og handle strategisk. Ifølge forfatteren er der dog stadig et betydeligt forbedringspotentiale. Samlet set fungerer kapitlet glimrende som introduktion til både strategi-begrebet og til dansk strategisk tænkning igennem de seneste to årtier. Denne dobbeltfunktion er også indeholdt i det sidste kapitel i bogens første del, hvor Kristian Søby Kristensen dels redegør for hoveddebatte i studiet af civil-militære relationer og dels anskuer forholdet mellem det danske forsvar og dets politiske herrer gennem en teoretisk optik. Undervejs præsenterer forfatteren adskillige udmærkede pointer, og som ramme for de efterfølgende mere empirisk fokuserede analyser er kapitlet vellykket.

Bogens anden hoveddel, der rummer i alt seks analyser af forskellige aspekter ved den militære aktivisme, er af mere svingende kvalitet. Bertel Heurlins analyse af, hvordan krig påvirkede forsvarskommissionerne af 1988, 1997 og 2008, giver et udmærket indblik i, hvordan forsvarskommissioner fungerer, og i deres betydning for dimensioneringen af det danske forsvar. Men forsøget på eksplicit at koble dansk krigsdeltagelse til forsvarskommissionerne fremstår enkelte steder en anelse kunstigt og bærer præg af, at kapitlet i alt væsentligt er et opkog af tidligere publikationer med et andet hovedsigte.

Anders Henriksens analyse af juraens rolle i moderne krig er et interessant, velargumenteret og læseværdigt indspark i et debat, der ellers er domineret af politologer. Henriksens teoretiske hovedpointe (som er hentet i den voksende litteratur om »lawfare«) er, at stærkt kun vanskeligt kan sejre i moderne krige, hvis deres handlinger ikke opfattes som legitime af offentligheden (både ude og hjemme), og videre, at legitimitet for en meget stor dels vedkommende er et produkt af efterlevelsen af retlige pligter. Sat på spidsen er det teoretiske argument således, at legitimitet udspringer af legalitet. Kapitlets empiriske hovedargument er, at især det danske forsvar endnu ikke fuldt ud har forstået vigtigheden af at agere på en måde, der korresponderer med retlige normer. Henriksen konkluderer, at »det har spillet negativt ind på legitimiteten af den danske krigsdeltagelse«, og fangesagen fra Afghanistan bliver af forfatteren beskrevet som »noget nær en kommunikationsmæssig katastrofe« (s. 146).

Spørgsmålet er imidlertid, om ikke Henriksen trækker sin konklusion for langt. For vel er der grund til at tro, at manglende efterlevelse af krigens regler vil påvirke offentlighedens støtte til krigsindsatsen negativt, men ser man på målinger af danskernes opbakning til krigen i Afghanistan, så er der intet, som tyder på, at offentligheden har været »nådes-

løs« over for anklager om brud på de retlige normer. Tværtimod. Relativt betragtet har danskernes støtte til krigen i Afghanistan været rekordhøj og uden de store udsving. Det betyder selvsagt ikke, at legalitet ikke kan påvirke graden af legitimitet og opbakning – men der er også mange andre faktorer på spil, når offentligheden vurderer, om en krig er legitim eller ej.

Det er også hovedpointen i Peter Viggo Jakobsens veloplagte og forstandige analyse af danskernes begejstring for krigen i Afghanistan og den vidtstrakte danske tolerance over for tab. Udgangspunktet er et godt empirisk og teoretisk puzzle: Hvordan er det muligt, at Danmark – det land i NATO, der relativt set har taget flest tab i Afghanistan – også er det land i alliancen, som har haft den største folkelige opbakning til krigsindsatsen? Jakobsens analyse peger i retning af to hovedårsager: En ændret dansk selvforståelse (og et dertilhørende ændret syn på militær magtanvendelse) samt fem kriterier for offentlig støtte til militære indsatser hentet i den nyeste forskning: Politisk lederskab, et legitimt formål med krigen, elitekonsensus, FN-mandat og tro på succes. Med troen på succes som en delvis undtagelse har krigen i Afghanistan, ifølge Jakobsen, levet op til alle fem kriterier. Fremhævelsen af danskeres ændrede selvforståelse – og en dermed grundlæggende social konstruktivistisk forklaring på danskernes »krigsglæde« – afspejler på glimrende vis Peter Viggo Jakobsens pragmatiske tilgang til studiet af sikkerheds- og forsvarspolitik.

Esben Salling Larsen analyserer i sit bidrag, hvordan det danske forsvars evne og vilje til at forny sig er blevet påvirket af krigsindsatserne efter Sovjetunionens kollaps. Udgangspunktet er den omfattende teoretiske litteratur om militær innovation, og Salling Larsen fokuserer i særlig grad på, hvordan det danske forsvars læringsprocesser har været indrammet af nye (især amerikanske) ideer

(Revolution in Military Affairs og counterinsurgency-doktriner) samt konkrete militære udfordringer. Konklusionen er, at forsvaret i stort omfang har tilpasset sig den forandrede virkelighed, men at det endnu står hen i det uvisse, om det strategisk-politiske niveau »har lært at lære«, således at den langsigtede udvikling af forsvaret ikke alene tager sigte mod at udkæmpe gårdsdagens krige.

Lars Bangert Struwe ser i sit kapitel nærmere på den danske deltagelse i bekæmpelsen af pirateri i Adenbugten. Første del af bidraget sigter først og fremmest mod at sætte pirateri i relation til den teoretiske litteratur om global governance og global commons, mens anden del har fokus på den danske indsats. Denne sidste del af kapitlet fremstår desværre en anelse overfladisk, idet den stort set alene rummer et kommenteret resume af den af Udenrigsministeriet forfattede »Strategi for den danske indsats mod pirateri 2011-2014«. En række centrale spørgsmål bliver derfor aldrig besvaret: Er den danske strategi formålstjenlig? Har den virket efter hensigten? Og bredere: Hvad har effekten af den danske indsats været? Som læser savner man endvidere et klart argument.

Et klart argument er der imidlertid så rigeligt af i det sidste af de seks kapitler i bogens anden halvdel. Her sætter Mikkel Vedby Rasmussen i et begavet essay om krigsafslutninger, sejr og nederlag tingene på spidsen og argumenter for, at Danmark basalt set har tabt krigen i Afghanistan. At den militære og politiske ledelse har kunnet tage nederlaget med »en ulidelig lethed«, skyldes, ifølge Vedby Rasmussen, at man undervejs har rekaleret målsætningen for krigen, så succes ikke længere er defineret som sejr på slagmarken eller en gennemført demokratisering og stabilisering af Afghanistan, men i stedet som afghanernes evne til selv at håndtere de sikkerhedspolitiske udfordringer, når de vestlige styrker forlader landet.

Kapitlet maner til eftertanke og virker fint som ædrueliggyørende modvægt til de ofte alt for rosenrøde beskrivelser af krigsindsatsen, som politikere, embedsmænd og officerer har været leveringsdygtige i. Og skildringen af de justerede målsætninger for krigsindsatsen rammer ligeledes helt og aldeles plet. Når det er sagt, så trækker Vedby Rasmussen i denne anmelders optik sin pointe for langt. Vel giver det ikke megen mening at tale om en dansk »sejr« i Afghanistan – men det er ikke ensbetydende med at »Danmark tabte i Afghanistan«. At beskrive udfaldet af krig som strengt dikotomt – sejr eller nederlag – er således en for radikal simplificering. Krig er ikke at sammenligne med en boksekamp, hvor man enten vinder eller taber, men snarere med en politisk kamp (ført med andre midler), hvor man kan opnå grader af succes. Dertil kommer, at knægtelsen af Taliban samt demokratiseringen og stabiliseringen af Afghanistan formentlig ikke har været de eneste strategiske målsætninger bag den danske krigsdeltagelse. Præcis som i Storbritannien

har det danske bidrag i stort omfang også været motiveret af et politisk ønske om at styrke båndene til Washington og placere Danmark centralt i kredsen af NATO-lande. I den sammenhæng betyder det mindre om Taliban er slået eller ej. Alt det ændrer imidlertid ikke ved, at Rasmussen har skrevet et læseværdigt bidrag, der bør studeres grundigt af alle, der overvejer at indsætte danske styrker i nye landmilitære operationer.

Samlet betragtet kan bogen varmt anbefales. Tilsammen tegner de forskellige bidrag et nuanceret overordnet billede af den danske militære aktivisme – men kapitlerne kan også sagtens læses hver for sig. Dertil kommer, at bogen (i det store og hele) er skrevet i et klart og letlæst sprog, hvilket gør det let at følge argumentationen.

Jens Ringsmose
Lektor
Center for War Studies
Syddansk Universitet